

Veelbesproken, niet gebruikt

Anderhalf jaar na de lancering maakt het basisonderwijs nauwelijks gebruik van de Canon van Nederland

Wim Wormhoudt (60) is nog een schoolmeester van de oude stempel. Hij geeft les aan groep 5 van de Openbare Basisschool De Zevensprong in Almere. Hij heeft een voorbeeld van de Canon van Nederland aan de muur hangen. Het is een wandkaart met de Canon van Nederland, de vijftig belangrijkste personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis. Als het in de les over de boom achter het Anne Frankhuis gaat, wijst Wormhoudt naar het plaatje van Anne Frank op de tijdlijn en vertelt hij over de Tweede Wereldoorlog. Leerling Hugo is in het kader van het thema 'Sport en ontspanning' bezig met een opdracht over het 'Wilhelmus'. Als hij zijn opdracht klassikaal presenteert, zal de meester wijzen op het plaatje van de Vader des Vaderlands over wie het lied is geschreven.

Anderhalf jaar geleden werd de Canon van Nederland gelanceerd. Ruim een jaar lang had een commissie onder leiding van letterkundige Frits van Oostrom, toenmalig president van de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen (KNAW), eraan gewerkt. Het was het gevolg van een advies van de Onderwijsraad en sombere discussies over de teloorgang van de kennis van de vaderlandse geschiedenis bij scholieren. Van Oostrom presenteerde vijftig "vensters" die kinderen zouden moeten kennen – van de hunebedden via Floris V, Willem van Oranje en de grachtengordel tot Willem Drees en de euro. Alles gerangschikt in een ouderwetse tijdlijn aan de muur, twee boekjes met uitleg en verwijzingen naar meer verdieping: dit was het nieuwe richtsnoer voor het geschiedenisonderwijs op de basisschool.

Natuurlijk werd er gekibbeld over gemaakte keuzes: Kamerlid Joost Eerdmans van de LPF was boos dat Pim Fortuyn er niet in stond, anderen waren verbaasd over de plek van kinderboekenschrijfster Annie M.G. Schmidt en planetairbuitwerper Elise Eisinga. Een paar minieme wijzigingen volgden. Versander was het grote enthousiasme waarmee de canon werd onthaald. Onderwijsminister Van der Hoeven zei trots dat dit nog nergens in de wereld was gelukt. De verwachtingen rond de canon zijn nog steeds hooggespannen. Van Oostrom en kabinet zijn voorzichtig, maar PvdA en VVD roemen de canon volmondig om zijn heilzame werking voor onze nationale identiteit: de canon werkt bindend in onze maatschappelijke samenleving.

Andere canons schieten intussen als paddenstoelen uit de grond: regionale canons, lokale canons. Er is een canon van de Nederlandse film, een canon over 'Nederland als waterland', een canon van de klassieke muziek en sinds vorige week een betacanon. De Commissie-Diebselbio, die de achtereenvolgende vernieuwingen in het onderwijs zo bekritiseerde, adviseerde zelf ook een vernieuwing: canoniseer het onderwijs, ontwerp een canon die alle belangrijke geschiedenis een canon als leidraad. Komende week zal de Tweede Kamer over deze aanbeveling debatteren. Canon is hot.

Maar wat gebeurt er met de Canon van Nederland in het basisonderwijs? Daar waarvoor had de eerste plaats bedoeld is? Wordt hij inderdaad

gebruikt als leidraad bij de lessen geschiedenis? De Zevensprong in Almere is een uitzondering. Directeur Ferry Gubbels heeft voor zijn school vijf wandkaarten gekocht omdat hij vond dat door de gebruikte lesmethode voor het vak 'wereldoriëntatie' waarin geschiedenis, aardrijkskunde, natuur en milieu, gezondheid en techniek zijn samengesmolten, het besef van chronologie bij leerlingen en ook docenten voldoende was verdwenen.

Tientallen basisscholen door heel Nederland – zowel openbaar als bijzonder – werden benaderd met de vraag of ze gebruik maken van de historische canon. Vrijwel nergens bleek dat het geval. Zelfs de poging om in kinderrijke Haaren en omgeving met zijn vele scholen een klas te vinden, waar de canon alleen maar aan de muur hangt, mislukte. Directeur Cockie Booms van OBS De Zonnenvijver in die stad zegt de posters wel in de bovenbouw te hebben hangen, maar wil de verslaggever niet in de klas toelaten voor een kort gesprek: 'Ik wil mijn leerkrachten daar niet mee belasten', aldus Booms.

"Gaaf het over muziekonderwijs?" vraagt vensterbouwcoördinator Mark Honigh, die les geeft aan groep 5 van de interconfessionele school De Boomladder in Heerhugowaard. Bij nadere inzichten werd Honigh wel wat de canon is. "Nee, daar wordt bij ons niets mee gedaan. Je pakt natuurlijk wel dingen op als 4 en 5 mei. Maar in die canon staan zoveel belangrijke personen, het is veel te specifiek. Ik wil niet zeggen dat geschiedenis niet belangrijk is. Maar 50 vensters! Je hebt 40 schoolweken, je moet prioriteiten stellen."

Het is aan de leerkracht om de canon op te pakken, zei Van Oostrom in een recent interview. En in het begeleidend boekje, schreef hij: "De canonkaart is bedoeld om in de klaslokalen van de basisschool (...) permanent aan de muur te hangen. (...) De vensters op de canon zullen zo aan een bezielend verband kunnen gaan functioneren. (...) Het is misschien niet al te dommerig ons voor te stellen dat als de klas na de zomervakantie een nieuw lokaal betreedt, de wandkaart (...) herkenning biedt en nieuwsgierig maakt naar wat het komend jaar zal bieden."

Voorlopig is dat nog wel te dommerig. Toen de canon anderhalf jaar geleden uitkwam, stuurde het ministerie van Onderwijs (OCW) de twee boekjes en een canonposter naar alle basisscholen in Nederland. Maar als je me wilt, mag je posters bijkopen!" schamper Elmont Zwart, meester in groep 7 van de rooms-katholieke basisschool De Hoeksteen in Bussum. "Als het ministerie echt wil dat er iets mee gebeurt, dan moet het de knip oentrekken: posters voor alle klassen vanaf groep 5." Zwart studeert zelf geschiedenis en is extra geleerd. Maar de canon is geen leidraad in zijn les. Voor de Bataafse revolutie ben ik wel op de canon-website geweest. Daar stond een illustratie van Fokke en Sukke als oranje-fans die zingen: "Wat zijn die patriotten still!" Dat is leuk, dat spreekt de kinderen aan. Maar het vak is te klein. Het is een beetje een beetje. Zwart heeft destijds de enige poster van zijn school in de klas opgehangen. Na hangt hij er niet meer. 'Ik had een project over China, met muurkranten. Toen was er geen plaats voor de canon'.

Met de meeste rondgestuurde posters is het niet goed afgelopen. De boekjes zijn doorgaans in de schoolbibliotheek gezet, maar veel posters zijn kwijt of ze hangen als decoratie in de docentenkamer. Volgens directeur Elbert de Beus van OBS De Bongerd in Apeldoorn heeft zijn poster wel gerouleerd, maar hangt hij nergens: "Hij zal wel in een kast zijn verdwenen." Waarom is er niets mee gedaan? "Ik weet niet of u

De Tweede Kamer spreekt komende week over de 'canonisering' van het onderwijs. Maar met de 'oercanon', van de Nederlandse geschiedenis, wil het niet vlotten.

Jaco Alberts

min zoekt hoort, maar er komt zoveel op ons af." Zijn collega T. Wilgenburg van de protestants-christelijke Ichtusschool in Nijkerk wordt zelfs rondtrot kwaad. "Komt er ineens een canon als een bezielend verband kunnen gaan functioneren. (...) Het is misschien niet al te dommerig ons voor te stellen dat als de klas na de zomervakantie een nieuw lokaal betreedt, de wandkaart (...) herkenning biedt en nieuwsgierig maakt naar wat het komend jaar zal bieden."

Voorlopig is dat nog wel te dommerig. Toen de canon anderhalf jaar geleden uitkwam, stuurde het ministerie van Onderwijs (OCW) de twee boekjes en een canonposter naar alle basisscholen in Nederland. Maar als je me wilt, mag je posters bijkopen!" schamper Elmont Zwart, meester in groep 7 van de rooms-katholieke basisschool De Hoeksteen in Bussum. "Als het ministerie echt wil dat er iets mee gebeurt, dan moet het de knip oentrekken: posters voor alle klassen vanaf groep 5." Zwart studeert zelf geschiedenis en is extra geleerd. Maar de canon is geen leidraad in zijn les. Voor de Bataafse revolutie ben ik wel op de canon-website geweest. Daar stond een illustratie van Fokke en Sukke als oranje-fans die zingen: "Wat zijn die patriotten still!" Dat is leuk, dat spreekt de kinderen aan. Maar het vak is te klein. Het is een beetje een beetje. Zwart heeft destijds de enige poster van zijn school in de klas opgehangen. Na hangt hij er niet meer. 'Ik had een project over China, met muurkranten. Toen was er geen plaats voor de canon'.

Met de meeste rondgestuurde posters is het niet goed afgelopen. De boekjes zijn doorgaans in de schoolbibliotheek gezet, maar veel posters zijn kwijt of ze hangen als decoratie in de docentenkamer. Volgens directeur Elbert de Beus van OBS De Bongerd in Apeldoorn heeft zijn poster wel gerouleerd, maar hangt hij nergens: "Hij zal wel in een kast zijn verdwenen." Waarom is er niets mee gedaan? "Ik weet niet of u

gebruikt uit de Koude Oorlog'

De historische canon hangt in een bovenbouwklas op basisschool De Zevensprong in Almere Foto Maurice Boyer

we krijgen al zoveel over ons heen." Het onderwijs lijkt maar geslagen door veranderingen. Maar er zijn meer problemen: "Van Oostrom kan wel zeggen dat de leraar het moet oppakken", zegt directeur Jaap Driessen van OBS 't Spectrum in het Drentse Peize. "Maar hoe doe je dat? De canon is niet uitgewerkt als lesmethode. Wij hebben een recente methode aangeschaft, *Bij de Tijd* (Uitgeverij Malmberg, red.). Daarin staan de items die je geacht wordt te leren, daar wordt je ook op afgerekend. Alles wat erbij komt is heel mooi, maar vaak overlapt het ook. Misschien dat de uitgever het zullen oppakken."

En zo wordt het op veel scholen gezegd: onze geschiedenismethode is *up-to-date*, die gaan we voorlopig niet vervangen. Daar komt bij voor het uitbrengen van de canon, had het ministerie al een andere vernieuwing in het geschiedenisonderwijs op de basisscholen doorgevoerd: scholen worden sinds vorig jaar officieel geacht onderwijs te geven aan de hand van tien tijdvakken die waren gedefinieerd door een eerdere commissie onder leiding van de historicus Piet de Rooy. Tijdvakken met eigen labels en namen als: *Tijd van jagers en herders (voor 3000 v Chr)*, *Tijd van ontdekkers en hervormers (1500-1600)* en *Tijd van de televisie en de computer (1950-nu)*.

De educatieve uitgeverij anticipeerde daar de methoden jaren op door nieuwe methoden te ontwikkelen, of de oude aan te passen. Voor Anne Coos Vuurmans, voor uitgeverij Thieme Meulenhof verantwoordelijk voor de methode *Spruitvrij*, betekende dat naar eigen zeggen veel extra omzet. "Voor ons was het echt een geschiedenisjaar. Veel scholen schaften een nieuwe methode aan." Maar het ingewikkelde is, zo zeggen ook uitgever: de tien tijdvakken sluiten niet goed aan op de Canon van Nederland.

"Het is heel vervelend dat zo snel na de Rooy de canon verscheen", zegt Jan van Wonderen van uitgeverij Zwijsen, met *Zee van Tijd* en het

multimediale *De Trek* actief in het geschiedenisonderwijs. Het ontwikkelen van een nieuwe methode duurt twee tot drie jaar en hij moet tien jaar meegaan. Scholen doen momenteel gemiddeld zelfs zo'n veertien jaar met een methode. Dat betekent dat er in 2020 nog scholen zullen zijn met methodes van vóór de canon. "Laatst bleek uit onderzoek dat op 800 scholen nog een aardrijkskundemethode werd gebruikt uit de Koude Oorlog", aldus Van Wonderen.

Toch spelen de uitgeverij in op de komst van de canon. Op hun websites prijzen ze hun geschiedenismethodes aan met wervende teksten als: "Met De Trek geeft u de canon van de Nederlandse geschiedenis nu al een plaats in uw geschiedenislessen" (Zwijsen), of "Met Brandan leert elk kind de canon" (Malmberg). Maar Vuurmans van Thieme geeft toe dat er vooral sprake is van "knip-en-plakwerk". Op internet staan lijsten waarin staat welk venster uit de canon bij welke les hoort. En als een venster in de methode ontbreekt, bieden uitgeverij extra lesmateriaal via website of nieuwsbrief. Ook al claimen veel uitgeverij dat hun methodes inmiddels 'canonproof' zijn, die historische canon vormt beslist niet de ruggengraat van hun methodes. Van Wonderen over De Trek: "Soms komt een canonvenster slechts in een opdrachtje terug, soms is het de kern van een heel les. Het blijft afwegen wat de relevantie is."

Klaas Dolma van marktleider Noordhoff (*Tijdstip en Wijzer* door de Tijd) verwacht dat het nog wel tien jaar duurt voordat er een eerste geschiedenismethode is die echt is gebaseerd op de canon: "Maar een tijdje alweer een nieuw methode is out of the question. Scholen hebben ook niet de mogelijkheid of het budget om snel dan in zeg twaalf jaar de methode te vernieuwen."

Vuurmans spreekt van grote misvatting in het onderwijs: "Men denkt dat dat de leerkrachten zelf hun methoden maken. Maar op een basisschool waar een leerkracht acht tot twaalf vakken moet geven, is dat helemaal niet mogelijk. Het grootste deel van het onderwijs wordt bepaald door de methode van de uitgever." Een fenomeen waar de canonmakers evenmin bij mee zijn. De *dictatuur* van de methode, noemde canonovertreter Van Oostrom dat vorig jaar. Hij zag verder uitsluitend lesstof, prachtig geïllustreerd, maar ook steeds dwingend en duurder, erg lucratief voor uitgeverij. Daar tegenover staat Van Oostrom voor "dunnere boeken en dikker docenten" die zelf hun lessen uitstippelen. Maar in de praktijk van de basisschool is het zelf maken van geschiedenislessen vaak alleen weggelegd voor enthousiastelingen als Elmont

Zwart in Bussum. Dat komt door gebrek aan tijd, maar ook door het niveau van docenten. "Je mag soms blij zijn als docenten twee bladzijden voor liggen op hun leerlingen", zo heet het. Veel schooldirecteuren beklaagden zich over de grote instroom van lager opgeleide studenten op de Pabo's. "Simpel rekenen gaat nog net", zegt directeur Henk Makker van De Hoeksteen in Bussum. "Maar breuken en wortels zijn niet aan te besteden. En dan hebben we het al helemaal niet over geschiedenis."

In een gebouw pal naast het ministerie van OCW in Den Haag zit Hubert Slings op zijn werk. Tot vorige jaar was hij secretaris van de canonommissie, nu is hij directeur van de Stichting Entoeen.nu, die met geld van OCW probeert de Canon van Nederland te promoten. Vorige week trok hij nog met de "Canonkavali" naar Zeeland om daar scholen en culturele instellingen warm te maken. Slings bevestigt de indruk dat scholen nog slechts "mondjesmaat" iets met de canon doen: "Die discussie over de canon is de afgelopen periode op tal van niveaus opgepikt: culturele instellingen, kranten, media. Maar op scholen bleef het relatief stil. Ik had niet verwacht dat de canon meteen vrijluchtend omarmd zou worden, maar ik had wel iets meer discussie verwacht." Slings vraagt om geduld: "Een onderwijsvernieuwing kost tijd."

Entoeen.nu ontwikkelt nu samen met andere organisaties een leerplan van "methodebouwers" een nieuwe methode op kunnen baseren en worden er voorbeeldlessen gemaakt rond "lastige" vensters als Srebrenica, *Hebben alle Vagala* (de eerste Nederlandse zin) of Spinoza. Ook wordt nascholing voor docenten opgezet. Slings is verder van plan de geschiedenismethodes te toetsen die claimen canonproof te zijn. "We willen kijken of de geroepen ambities waargemaakt worden." Wat je dan precies toetst is nog de vraag. Slings ziet ook dat de methode met creatieve ingrepen de canon aan hun onderwijsmethodes koppelen. Zo komt van Van

'Je mag soms blij zijn als docenten twee bladzijden voor liggen op hun leerlingen'

Oostroms ideaal van dunnere schoolboeken en de canon als leidraad dan weinig terecht, erkent hij. In tegendeel, met de canon erbij dienen de methodes juist weer uit.

Vorig jaar kreeg Slings een dwars in zijn rug. De nieuwe minister van Onderwijs, Plasterk, maakte bekend na de tijdvakken van De Rooij, ook de Canon van Nederland formeel verplicht te zullen stellen, in jargon: "op te nemen in de kerndocelen". Maar het kabinet krijgt te maken met tegenwind uit eigen kring. De PvdA steunt de minister, maar ChristenUnie en CDA zijn tegen het verplicht stellen van de historische canon. "Als we dat doen, ontkom je niet aan een politiek oordeel over de vensters. En zo'n discussie wil ik juist voorkomen", zegt Tweede Kamerlid Jan-Jacob van Dijk van het CDA. "Geef het als handreiking, maar stel het niet verplicht. Geef Friezen de mogelijkheid om Lange Pier te toegen als ze die belangrijk vinden." De tegevoeren dat er zonder verplichting niets van terecht komt, wijst Van Dijk af. "Dat gaat uit van wantrouwen. Maak het aantrekkelijker!"

"Lost een verplichting iets op?" vraagt Anne Coos Vuurmans van uitgever Thieme zich af. "Zal de Onderwijsinspectie echt gaan controleren of alle vijftig vensters worden behandeld?" Directeur Gubbels van de Zevensprong in Almere denkt van niet: "Ze vragen nooit naar geschiedenis." Zijn collega Wilgenburg van de Ichtusschool in Nijkerk: "Laister, er wordt zoveel verplicht gesteld. Ik doe gewoon wat goed en wat nuttig is."

Voor meer informatie over de canon: www.entoeen.nu

'Op 800 scholen werd nog een aardrijkskundemethode gebruikt uit de Koude Oorlog'